

Pol PIJOAN; Pere MARAGALL

Josep Pijoan. La vida errant d'un català universal

Barcelona: Galerada, 2014.

Pol Pijoan, nét del germà gran de Josep Pijoan, i Pere Maragall, nét de Joan Maragall i fill de Jordi Maragall (amics tots dos de Pijoan), han escrit a quatre mans la primera biografia completa i ambiciosa de l'il·lustre historiador de l'art, poeta i agitador cultural.

El gran mèrit dels autors rau a haver consultat un bon nombre d'epistolaris inèdits conservats en arxius públics i privats, que aporten una informació valuosíssima per documentar amb el màxim rigor períodes de la vida de Pijoan que ens eren força desconeguts. El llibre és, doncs, fruit d'una recerca de primera mà i no de la mera consulta de textos ja publicats. Així, l'obra aporta moltes novetats al coneixement de la vida de Pijoan, ja que els autors tenen molt més interès a omplir llacunes que a repetir el que ja era sabut. Entre les aportacions que ofereixen, podem destacar la detallada explicació sobre la recuperació de les pintures romàniques del Pirineu català, l'esclariment de les relacions (tempestuoses) amb Unamuno, l'exposició de la dedicació a la docència universitària en universitats diverses, la narració del procés de redacció de la *Summa artis*, el segon matrimoni de Pijoan... En aquests i en molts altres temes, els biògrafs fan aportacions noves i decisives gràcies a la immensa documentació consultada. Amb tot, aquest mètode fa que el lector no especialitzat (recordem que estem parlant no d'un article en una revista científica sinó d'un llibre amb títol i subtítol prou comercials) llegeixi una biografia que explica amb excessiva concisió el que altres obres havien detallat més àmpliament. Per exemple, el «primer Pijoan» (el de la primera dècada del segle XX) queda potser més ben perfilat a les introduccions d'Anna Maria Blasco a cadascun dels blocs en què va aplegar la correspondència amb Maragall (A. M. Blasco i Bardas, *Joan Maragall i Josep Pijoan. Edició i estudi de l'epistolari*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1992) que a la biografia de Pol Pijoan i Pere Maragall. Un llibre que tingui la pretensió de constituir una biografia (recordem el subtítol de l'obra: «La vida errant d'un català universal») no es pot limitar a la presentació de dades procedents de documentació inèdita, sinó que també ha de ser una síntesi de la bibliografia existent. Els autors això també ho fan, i seria injust no reconèixer-ho, però hi ha moments, en la lectura del llibre, que sembla que el biografiat se'n esvaeixi rere una juxtaposició de dades procedents de la documentació consultada que ens en parlen de forma excessivament externa. No hi ha dubte que els autors han volgut defugir el psicologisme excessiu propi de tants biògrafs, més interessats a interpretar que a exposar, però potser han caigut en l'extrem

contrari: un positivisme que acumula dades però que no les posa al servei d'un relat, al servei de la construcció d'un personatge.

Aquest interès a oferir una recerca nova i a minimitzar la síntesi d'obres alienes duu també els autors a una certa contenció a l'hora de remetre el lector a la bibliografia existent sobre els temes que ells es limiten a resumir o esmentar. Això queda sortosament compensat per la completa bibliografia sobre Pijoan que es recull al final del llibre. També cal agrair l'esforç editorial d'incloure un índex de noms, malgrat alguns errors que convindria esmenar (per exemple, a la p. 306 moltes referències a Rubió i Lluch i a Rubió i Balaguer estan trabucades).

També cal assenyalar la poca sistematització en les referències incloses a les notes a peu de pàgina: en alguns casos, s'omet la indicació de les pàgines a les quals es fa referència, com passa amb una remissió a les *Memòries* de Sagarra a la p. 87; a la nota 40 de la p. 38 es referencia un article a *La Veu de Catalunya* donant-ne exclusivament la data, mentre que a la pàgina següent, a la nota 43, es referencia un altre article de Pijoan al mateix mitjà donant-ne, a més de la data, l'any i el número de diari. Aquest tipus de problemes no són greus, òbviament, però una obra sempre guanya quan aquesta mena de detalls estan resolts amb coherència de criteris.

És un autèntic encert la inclusió, entre els annexos del llibre, de les 70 pàgines acabades de la biografia que va començar a escriure Jordi Maragall, i que havien romàs en bona part inèdites (el primer capítol, «Les arrels», fou, però, inclòs amb alguns canvis a J. Maragall, *Record de Josep Pijoan*, Barcelona: Reial Acadèmia de Bones Lletres, Barcelona, 1997). El text de Jordi Maragall compensa la contenció dels autors del llibre, ja que no s'està d'interpretar a fons el personatge i malda per situar-lo en un ambient concret i en un determinat clima d'època. A més, Jordi Maragall ofereix una lectura del *Cançoner* d'un gran interès; en destacaria particularment el superb comentari que efectua del poema «Demanant camí», que revela no solament un poeta notable sinó també un lector finíssim.

Seria bo que la publicació d'aquesta biografia donés lloc a una revaloració de la figura de Josep Pijoan, que mereix sens dubte una atenció més gran que la que ha tingut fins ara. Recordem que bona part de la seva obra periodística no s'ha aplegat mai en llibre, que l'antologia que en va fer Jordi Castellanos és introbable, i que una obra com *El cançoner* no s'ha tornat a publicar des de l'any 1963. També convindria saber si existeixen encara dos documents autobiogràfics inèdits: el primer, un «dietari» sobre els anys de la fundació de l'Institut d'Estudis Catalans que, segons la memòria de la sessió plenària de l'IEC del 3 de juliol de 1963, inclosa en el primer annex del llibre (p. 209-211), «possiblement es conserva entre els papers restats a la biblioteca»; el segon, «els papers autobiogràfics de Josep Pijoan que ell anà enviant al seu amic Jordi Rubió», segons va dir Enric Jardí (*Tres diguem-ne desarrelats. Pijoan. Ors. Gaziol*, Barcelona: Selecta, 1966, p. 23). Si es conserven aquests dos documents, valdria la pena que algun estudiós s'animés a exhumar-los.

Ignasi Moreta

Universitat Pompeu Fabra